

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för pedagogik och specialpedagogik

Visst lär vi så länge vi leker?

Cathrine Johansson

Dokumentation av utvecklingsarbete inom kursen:
Kvalitetsarbete genom aktionsforskning (Pda107) 7,5 högskolepoäng
Avancerad nivå
Maj 2013

Inledning	1
Förutsättningar	1
Systematiskt kvalitetsarbete på vår förskola	2
Kvalitetsarbete genom aktionsforskning	3
Aktionsforskningsmodellen	3
Processen	4
Kartläggning	4
Vad kom vi fram till	4
Anknytning till våra styrdokument	4
Utvecklingsområde.....	5
Frågeställning	6
Aktioner.....	6
Aktion 1:.....	6
Aktion 2:.....	7
Aktion 3:.....	7
Verktyg.....	7
Resultat av aktionerna	9
Resultat från aktion 1, intervju om barns lek	9
Resultat av aktion 2, medaktör i barnens lek.....	11
Resultat av aktion 3, samspela kring specifikt material	12
Sammanfattning av resultaten	13
Reflektion	14
Litteraturlista	16

Inledning

Kvalitetsarbete i förskolan skall kännetecknas av systematik, där arbetet tar sin utgångspunkt i en beskrivning av nuläge, mål för verksamheten, uppföljning och utvärdering, analys och bedömning av resultat, utvecklingsåtgärder och nya mål (Skolverket, 2010, s. 10).

Syftet med utvärdering är att få kunskap om hur förskolans kvalitet, dvs. verksamhetens organisation, innehåll och genomförande kan utvecklas så att varje barn ges bästa förutsättningar för utveckling och lärande (Skolverket, 2010, s.14).

Jag har alltid varit intresserad av att föra diskussioner om vad vi gör, varför vi gör saker, på vilket sätt vi gör det och vart det skall leda till. Pedagogiska samtal med kollegor ligger mig varmt om hjärtat. Aktionsforskningsmodellen har jag känt till i ett antal år. Min förskolechef och kollegor på förskolan och i området har pratat varmt om metoden som ett verktyg för systematiskt kvalitetsarbete. Genom att delta i kursen kvalitetsarbete genom aktionsforskning har jag fått kunskaper om en metod som hjälper mig och mina kollegor att lära oss mer om vår egen verksamhet, hur vi kan utveckla den och därmed förbättra kvaliteten på vårt arbete. Metoden tar sin utgångspunkt i vår egen vardag och därför har arbetssättet känts angeläget och lätt att ta till sig.

Förutsättningar

Var är vi?

Jag arbetar på en förskola i de södra delarna av Varberg. Förskolan byggdes i början av 1970-talet i samband med att bostadsområdet uppfördes. Den ligger placerad i ett flerbostadsområde med skog och natur i närheten. Vi är en mångkulturell förskola med barn och vuxna med olika språk. Förskolan består av fem avdelningar för tillfället, två yngregupper och tre avdelningar för barn i åldern tre – sex år. På förskolan är vi nu 87 barn. Avdelningen har 19 barn inskrivna. Sju flickor och tolv pojkar. Tretton av dessa barn har ett annat modersmål än svenska och de representerar sex olika språk. I barngruppen har vi en stor spännvidd vad gäller hur mycket svenska barnet förstår och använder. Vi har språket i fokus, så att varje barn får de bästa förutsättningar att lära under dagen. Vi är i nuläget tre pedagoger på avdelningen, alla förskollärare (2.75 %). Förutsättningarna med antal barn på avdelningarna förändras varje termin, så vi behöver vara väldigt flexibla för olika organisationslösningar. Förra terminen arbetade jag i en storbarnsgrupp. Nu är vi en egen avdelning men med mycket samarbete med en annan syskonavdelning.

Vår förskolechef ansvarar för tre förskolor.

I vårt arbete med aktionsforskning är det de förutsättningar som finns som vi får utgå ifrån och göra ett så bra arbete som möjligt. Det är upp till mig att förklara och entusiasmera de andra i arbetet med aktionerna, reflektionerna och analysen. Vi måste alla vara delaktiga och vi måste tillsammans se till att det blir ett gemensamt utvecklingsområde.

Systematiskt kvalitetsarbete på vår förskola

I vårt uppdrag ingår det att verksamhetens kvalitet kontinuerligt och systematiskt skall dokumenteras, följas upp, utvärderas och utvecklas. Detta står skrivet i vår läroplan för förskolan (Skolverket, 2010). I kvalitetsarbetet ingår det att reflektera över vårt uppdrag, synen på barns lärande, min egen roll som pedagog, styrdokumentens betydelse och omgivningens betydelse för lärandet.

Varje termin innehåller två dagar för planering och utvärdering då förskolan är stängd. En gång per månad har vi kvalitetsplanering. Våra ”kvalitetsavlösare” kommer då och tar hand om barngruppen, fem timmar, vid dessa tillfällen. Under dessa möten är det mycket som skall avhandlas t.ex reflektion, planering, uppföljning, dokumentation, möten med specialpedagoger etc. Vi har arbetsplatsträffar (APT) en gång i månaden, två och en halv timme per tillfälle. Under höstterminen 2012 har vi arbetat med en gemensam bok - Sheridan, Pramling Samuelsson (2009). Vi har tillsammans med kollegor diskuterat frågorna i boken och bytit erfarenheter med varandra om just vår syn på kvalitetsarbete. Vi har fått riktad fortbildning vad gäller den reviderade läroplanen (Skolverket, 2010), pedagogisk dokumentation mm. Vi har en förskolechef som vill att vi skall ligga i ”framkant” vad gäller utveckling. Vi har som enda förskola i Varberg blivit antagna till ett pilotprojekt under Skolverket som heter:Handledning för jämställdhet och kunskap (Skolverket 2012).

Kvalitetsredovisningen har tidigare år varit en färdig mall med fem valda förbättringsområden från läroplanen (Skolverket, 2010). Dessa områden var – Normer och värden – Barns utveckling och lärande – Barns inflytande – Förskola och hem – Samverkan med förskoleklass, skola och fritidshem. Vårterminen 2012 arbetade vi efter ett dokument som några förskolechefer utarbetat (Förskolechef, 2011/2012). Kvalitetsarbetet skulle nu göras med en systematisk inriktning, som utgick från varje förskolas förutsättningar. Vi använde dokumentationen under året för att synliggöra vårt kvalitetsarbete. Frågor i dokumentet som vi arbetade utifrån var :

Utvecklingsområde, Utgångsläge, Mål, Hur har vi följt upp vårt arbete ? Vilka slutsatser kan dras av resultatet? Prioriteringar kommande läsår? Ny problemformulering – Var är vi? Vart ska vi? Hur gör vi? Hur mäter vi?

Vi har bedömt vad vi gjort inom dessa områden, måluppfyllelse och lyft fram utvecklingsområden. Denna modell liknar i mångt och mycket aktionsforskningsspiralen (Nylund, m fl. 2010, s. 26) där de olika områden går in i varandra i en pågående process, likt en spiral.

På vår planeringsdag fick vi feedback från förskolechefen om arbetet och dess utvecklingsmöjligheter.

Vår förskolechefs tre förskolor har arbetat fram ett gemensamt dokument som underlag vid medarbetarsamtal och lönesamtal. Detta består av olika områden där jag som pedagog skall bedöma min förmåga att identifiera och prioritera kvalitetshöjande utvecklingsområden. Förskolans gemensamma utvecklingsområden är hållbar utveckling och att öka barnens intresse för matematik, teknik och naturvetenskap. Varje avdelning har dessutom valt ett eget område för perioden. Vårt val blev att arbeta med att stärka och öka den sociala kompetensen hos våra barn.

Vi har upprättat en likabehandlingsplan mot kränkande behandling (Rundgårdens förskola, 2008). En gemensam verksamhetsplan finns för förskolan. Vi är med i ett Grön Flaggarbete. Det är ett kvalitetsområde vad gäller hållbar utveckling. Kommunens effektmål, skolverkets allmänna råd (2005) och Läroplan för förskolan (Skolverket, 2010) ingår alla i vårt kvalitetsarbete.

Kvalitetsarbete genom aktionsforskning

Två kollegor på vår avdelning gick 2011/2012 utbildningen Kvalitetsarbete genom aktionsforskning. Genom deras arbete blev vi alla på avdelningen engagerade och fann att detta var ett givande verktyg för vårt kvalitetsarbete. Vi använde oss under arbetets gång av olika verktyg för att samla in kunskap: observationer, fotografering, intervjuer, filmning, loggbok, pedagogisk dokumentation och reflektioner, i grupp och enskilt. Vi pedagoger som arbetar i verksamheten, kan den och förstår den och därför är det vi själva som skall utveckla och förbättra den, enligt Nylund mfl (2010) Detta kändes som en meningsfull väg att gå.

Aktionsforskningsmodellen

Begreppet aktionsforskning består av två delar. Aktion – handling och forskning – en process som genom systematiskt arbete och relation till teorier ger ny kunskap. (Nylund mfl, 2010) Att arbeta enligt denna modell innebär att man tar sin utgångspunkt i den pedagogiska verksamheten. Författarna anser att det handlar om att ta tillvara på den professionella kompetensen som finns och också utveckla den. Ett syfte med denna modell är att få en bättre förståelse för sin verksamhet, se de sammanhang den ingår i och hur vår barn-och kunskapssyn påverkar vårt arbete. Reflektion och samtal med kollegor har en central roll i modellen. Det är i samtal med andra som jag får syn på eget och andras lärande.

Utvärdering blir framgångsrik först när lärare tillsammans gör den pedagogiska verksamheten begriplig, hanterbar och påverkbar(Alexandersson, 2003, s 71).

Modellen består av en process med flera steg:

- Kartläggning
- Formulera en fråga ur verksamheten(söka kunskap)
- Planera en förändringsinsats.
- Genomföra en handling (aktion)
- Följa processen (studera med verktyg)
- Beskriva resultaten
- Tolka och analysera resultaten
- Dokumentera
- Reflektera över uppkomna resultat i relation till tidigare erfarenheter och teori. (Nylund mfl, 2010, s. 26).

Karin Rönnerman (2000) anser att aktionsforskningsmodellen är en process där man som pedagog blir medveten om sina handlingar och hur de påverkar verksamheten. Förändringsarbetet startar i den egna verksamheten, i det lilla. Grunden i aktionsforskning är att utgå från de frågor som pedagogerna ställer sig. Reflektionen tillsammans med andra är viktig för att ett lärande skall ske. Handlingen (aktionen) och reflektionen under arbetets gång leder till nya frågor, aktioner. På detta sätt kan verksamheten bli en självlärande organisation. Arbetar man utifrån aktionsforskningsmodellen så blir man mer medveten om sin egen roll, man får syn på barnets kunskaper och får därmed en ökad respekt för deras kunnande, man får kunskaper om hur ett förändringsarbete ser ut och man får ett ökat kunnande om dokumentation.

Processen

Hur gör vi?

Kartläggning

Vi har tillsammans i arbetslaget diskuterat vår verksamhet under dagen. Vi pedagoger startade processen med att reflektera över barnens lek. Vi har efter en gemensam tankekarta kommit överens om att vårt utvecklingsområde blir att följa barnen i deras lek/samspel för att få syn på deras kommunikativa förmåga. Vi observerade barnens lek vid ett flertal tillfällen.

Vad kom vi fram till

Vi har genom att observera barnen i den fria leken, efter frukosten, sett att barnen har svårt att kommunicera med varandra. Det uppstår mycket bråk i samspelet. Lekstunderna är korta och intensiva. Barnen byter ofta aktivitet. Barnen har olika förutsättningar att kommunicera beroende av var de befinner sig just nu i sin språkutveckling. Vi ser att de har svårt att på egen hand reda ut problem och de tar ofta till våld som en lösning av problemet. Vi enades om att framtida aktioner blir under området kommunikation i leken.

Vi har för tillfället övervägande pojkar i gruppen och det är i leken pojkar emellan som kommunikationen inte räcker till för att föra leken och samspelet vidare.

Efter frukosten kommer det en hel del barn och detta påverkar leken/samspelet som redan har påbörjats av de andra. Vi vill förbättra barnens förutsättningar i leken genom att ta tillvara på deras intressen och göra dem mer delaktiga. Vi vill förbättra barnens förutsättningar för kommunikation i leken så att de växer i sin självkänsla och identitet. Språket är en förutsättning för detta.

Anknytning till våra styrdokument

I vår planering har vi som mål att stärka språket hos våra barn och öka kommunikationen dem emellan. Vi har även som mål att uppmuntra till lek. Uppmuntra och stötta barnen till lek där kreativitet, fantasi och kommunikation stimuleras, stärka deras förmåga till att samarbeta och lösa problem. Vi vill att barnen skall känna att de har inflytande över sin egen dag på förskolan.

Ett av avdelningens prioriterade mål är att systematiskt planera, följa upp, utvärdera och utveckla verksamheten. Detta gör vi nu genom att aktionsforska i ett litet område av verksamheten.

I förskolans verksamhetsplan står det att vi skall ta hänsyn till barnens olika intressen och att göra dem medvetna om att de har inflytande över sin dag på förskolan. Detta sker på olika sätt under dagen. Genom att vi har intervjuat barnen för att få reda på deras intresse och tankar om leken och planerat verksamheten utifrån det, så visar vi på att vi tillsammans utformar vår dag på förskolan. Tillsammans med andra, i leken, samspelet och i kommunikation får barnen syn på alla våra olikheter. I vår likabehandlingsplan mot kränkande behandling står det att vi skall stärka barnens medkänsla och inlevelse för andra (Rundgårdens förskola, 2008, s 2).

Kommunens prioriterade mål att barn och elever lär sig mer i Varbergs kommun passar bra till vårt valda utvecklingsområde. När vi aktionsforskar om kommunikation i lek/samspel så är jag övertygad om att vi under arbetets gång får syn på olika saker i observationer och aktioner som gör att förutsättningarna för kommunikationen och det vi pedagoger lär oss under arbetets gång ökar barnets förutsättningar att lära sig mer.

I vårt styrdokument (Skolverket 2010) konstateras det att leken är viktig för barns lärande. I leken får barnet möjlighet att bearbeta känslor och erfarenheter.

Arbetslaget skall stimulera barns samspel och hjälpa dem att bearbeta konflikter samt reda ut missförstånd, kompromissa och respektera varandra (Skolverket, 2010, s 9).

Vi har valt dessa mål för att vi vet att i leken, samvaron med andra får barnen oanade möjligheter att lära av varandra. Vi pedagoger skall göra det möjligt för barnet att få bästa förutsättningar att uppleva att göra framsteg, övervinna svårigheter och få uppleva sig vara en tillgång i gruppen (Skolverket, 2010).

Utvecklingsområde

Vart ska vi?

Efter att vi gjort en kartläggning av barnens lek med hjälp av observationer, såg vi att barnen hade svårt att kommunicera med varandra. De bråkade mycket sinsemellan, använde våld istället för att försöka samtala om uppkomna problem. De lekte bara i korta sekvenser och bytte aktivitet ofta. Det var mycket rivalitet mellan olika pojkar i leken och mycket uteslutningar i leken. Efter dessa observationer kom vi fram till att vårt utvecklingsområde i min aktionsforskning blir kommunikationen i leken. Ett prioriterat mål på avdelningen är att stärka språket hos barnen och öka kommunikationen dem emellan. I denna process har vi intervjuat barnen om lek (aktion 1), för att lyssna på deras åsikter, tankar och vilja och ta tillvara på detta i vår fortsatta planering. Vi tror att om barnen själva får ge uttryck för sina åsikter och tankar och om de känner sig mer delaktiga i det som sker på förskolan, så får de också en ökad förståelse för sina egna handlingar och för vår gemensamma miljö på förskolan. Inflytande över sin egen dag är också ett mål för vår verksamhet. Genom att vi lyssnar på vad barnen vill göra och erbjuder material som de tycker om, visar vi att de har inflytande över sin egen dag hos oss och detta stärker deras självkänsla och identitet. I vår likabehandlingsplan mot kränkande behandling(Rundgårdens förskola. 2008) står det att vi skall sträva efter att stärka barnens medkänsla och inlevelse för andra. Att tillsammans med andra i vardagliga leksituationer bli varse etiska värden och normer där barnens förståelse för andra ökar. Vi har observerat barns lek vid ett par tillfällen och därigenom fått syn på olika perspektiv i barns lek med varandra. Hur kommunicerar de? Vi pedagoger har deltagit vid ett par tillfällen i barns lek (aktion 2). Detta för att vi pedagoger skall få en bättre förståelse för vad som sker i kommunikationen i lek barn emellan och för att vi skall få en gemensam upplevelse som vi kan kommunicera om och relatera till gemensamt. Vi har intervjuat några barn om deras intresse vad gäller lek. Förhoppningsvis kan de ge uttryck för hur de vill att samspelet ska se ut och om de vill ha någon förändring.

Det viktigaste blir att stimulera glädje och gemensamma intressen genom att skapa situationer där barnen upplever att de har roligt tillsammans

(Brodin, & Hylander, 2007, s. 124).

Genom att arbeta aktionsforskande med en problemformulering, genomföra aktioner, reflektera och analysera tillsammans i arbetslaget och enskilt och genomföra en förändringsinsats så arbetar vi på ett systematiskt sätt för att kvalitetssäkra vår egen verksamhet.

För att utvärdera förskolans kvalitet och skapa goda villkor för lärande behöver barns utveckling och lärande följas, dokumenteras och analyseras
(Skolverket , 2012. s 14).

Frågeställning

Hur kan lekstunden utvecklas genom barns intresse och delaktighet?

Vårt mål var att se om vi kan förändra den nu rådande, ganska aktiva leken, genom att ta tillvara på barnens intressen och göra dem mer delaktiga i det som sker. Ökade deras kommunikation i samspelet med genomförda aktioner? Vi vuxna är viktiga som förebilder i samspelet. För att kunna hjälpa barnen och förändra deras samspel till det bättre måste vi ge barnen verktyg att se det som händer, dess konsekvenser och hur man kan lära av det som skett. Genom att visa att vi bryr oss om det de vill göra och att delta i deras lek så hoppas vi på en bättre och roligare samvaro tillsammans. Utifrån deras delaktighet och intresse så hoppas vi på en bättre kommunikation mellan alla. Bara genom att vi lyft frågan om barns kommunikation i lek så har vi redan sett och iakttagit mycket som annars kanske skulle vara osett. Våra ögon har fått ett reflekterande arbetssätt.

Genom att personalen på ett medvetet sätt försöker identifiera problem i sin egen vardagspraktik och strävar efter lösningar som har positiva effekter för barnen och deras inlärning, reflekterar de över hur arbetssätt och metoder kan förändras. Genom detta förfarande tillför de både sig själv och andra kunskap - kunskap som kan utvecklas till en kollektiv yrkeskunskap om diskussionerna sker bland kollegorna i arbetslaget. (Holmlund, & Rönnerman, 1995, s. 68).

Syfte

Vi vill med vårt utvecklingsområde uppnå att barnen utifrån sina intressen och delaktighet i lek skall utveckla en bättre kommunikation och förståelse för andras åsikter och vilja, så att de blir bättre rustade att klara av samspelet med andra.

Vi vill erbjuda gemensamma aktiviteter/lekar som de kan samtala om och relatera gemensamt till. En samupplevelse som gör att samhörigheten ökar.

Vi vuxna skall delta mer i barns lek.

Aktioner

Hur gör vi?

I aktionsprocessen har vi gjort tre aktioner:

Aktion 1:

Intervju av sex pojkar om deras tankar om sin lek

Vi har intervjuat ett barn i taget. Vi har förberett ett antal frågor som handlar om vad de vill leka, var de vill leka, med vem de vill leka, om de vill förändra något i leken, om de vill ha en pedagog med i lek ibland mm. Samtalet med barnen har spelats in med mobiltelefon. Detta för att vi skall kunna koncentrera oss än mer på barnet och situationen och förstå vad de vill. Fem av intervjuerna ägde rum på avdelningen och en intervju gjordes i ett samtalsrum utanför avdelningen. Vi vill att barnen ska ge uttryck för sina åsikter och komma med tankar om hur vi tillsammans kan utveckla och förbättra leken så att de kommunicerar bättre med varandra. Deras inflytande och delaktighet är en viktig faktor i arbetet.

Aktion 2:

Medaktör i lek

Vi har valt att som en aktion vara medaktör i leken. Med detta menas att vi pedagoger deltar i barnens lek och försöker få en aktiv roll, och vi ville med denna aktion se vilken påverkan vi hade i leken. Vi ville få syn på pedagogens förhållningssätt i leken och dess inverkan på det som händer. Genom att delta i barnens lek får vi vuxna en större förståelse för barnens värld i det som sker. Vi kan samtala och relatera gemensamt till det som skett. Vi kan lära av varandra. Löfdahl (2007) skriver att om vuxna inte deltar aktivt i barns lek så utvecklar barnen metoder för att utesluta andra barn i leken. Hon skriver vidare att om vuxna ej deltar så blir barnen riktigt elaka mot varandra. Vi vill tillsammans med barnen sträva efter att samtala med varandra, inte ta till våld som vapen för att göra sin röst hörd och uttrycka sin åsikt. Vi pedagoger har vid ett par tillfällen deltagit i barnens lek. Vi har skrivit ner reflektioner efter varje tillfälle. Vad säger barnen? – Vad gör barnen? Hur tar de emot vår roll? Hur fungerar samspelet? Känsla för situationen som varit? Mina tankar som pedagog?

Aktion 3:

Specifikt material att samspela kring

Utifrån barnens intressen har vi erbjudit specifikt material att samspela kring. En samupplevelse där barnen kan samtala kring det de gör, ta hänsyn till andra, lära av andra. Utifrån svaren vi fått från intervjuerna och genom ett gruppsamtal har vi erbjudit visst material vid två tillfällen, *Målning* och *billek* tillsammans i pojkgruppen. Aktionen filmades med mobiltelefon. Vi har observerat barnens lek vid ett par tillfällen. Använt löpande protokoll under ca fem- tio minuter av deras lek. Detta vid några tillfällen under arbetets gång.

Verktyg

Hur mäter vi?

I processen har vi använt oss av olika former av verktyg:

Loggbok

Vi har använt en gemensam loggbok i arbetslaget för att skriva ner det vi gör i de olika aktionerna i processen. Skrivit ner våra tankar, reflektioner och känslor i det som sker. Vi har sedan tillsammans i arbetslaget pratat om aktionerna.

Jag har även använt en egen personlig loggbok i min aktionsforskning. Där skrivs alla tankar, funderingar och känslor ner i arbetet med aktionernas genomförande och de tankar som dessa genererar. Här får jag ett användbart verktyg för att få syn på min egen personliga utveckling och en viktig del i mitt arbete tillsammans med kollegorna. Genom att använda loggbok får vi en nedskrivna reflektion som gör att vi kan få en bättre och djupare förståelse för det vi ser och det som skett. Att använda loggbok har varit en process i sig. I början tyckte jag det kändes svårt att komma igång, men under arbetets gång har den blivit allt viktigare. Jag kan följa min egen utveckling vad gäller reflektion steg för steg i boken.

Genom att använda sig av en loggbok sätter man på ett systematiskt sätt av tid för reflektion av den egna praktiken (Björndahl, 2005, s. 62).

Intervju

Vi har intervjuat barnen enskilt. Vi ville med intervjun ha barnens intresse, delaktighet och inflytande i fokus för arbetet med kommunikationen i lek.

Björndal (2005) skriver att intervjun ger bättre möjligheter att upptäcka detaljer och att man får en bättre förståelse för den intervjuades perspektiv än om man använder en observation.

Samtalet är kanske det bästa sättet för att ta del av en annan persons tankar och upplevelser- att ta den andres perspektiv (Björndal, 2005, s. 90).

Ljudinspelning

Under intervjun har vi spelat in samtalet med mobiltelefon. Detta för att ha kvar så mycket information som möjligt från intervjustunden med barnet. Vi kunde då mer uppmärksamt delta i aktionen och sedan efteråt lyssna av det barnet faktiskt sa. Barnens ord finns bevarade för att kunna reflekteras över om och om igen. På så sätt kan man få syn på något nytt och intressant.

Den främsta fördelen med en ljudinspelning är att man bevarar observationer av en pedagogisk situation som annars skulle förloras. Med hjälp av ljudinspelningar kan man uppmärksamma samspelet mellan verbal och icke-verbal kommunikation skriver Björndal(2005, s. 72).

Observation

Observationer har vi använt under aktion två. När vi pedagoger är medaktörer i leken tillsammans med barnen vill vi genom observation tolka det som sker. Vi pedagoger har deltagit i hög grad i barnens lek och försökt delta i leken på samma villkor som barnen. Vi har skrivit ner aktionen i efterskott för att kunna vara helt i nuet i situationen. Vi var medvetna om de konsekvenser som uppstod genom att vi använde en hög grad av delaktighet, men vi anser att vi inte kunde avvara mer än en pedagog vid dessa observationer. Enligt Björndal (2005) så innebär hög delaktighet att möjligheten att registrera information blir begränsad. Fördelen med att vi deltar i barnens lek blir att vi får syn på sådant som vi kanske annars skulle missa. Vi som pedagoger kan bättre förstå barnens tankar och intentioner i samspelet.

Vi använde oss av löpande protokoll(ostrukturerad observation) för att skriva ner vad som skedde i barnens lek vid ett par tillfällen under den tid vi gjorde våra aktioner.

Observation är speciellt värdefull när de som studeras har svårt att uttrycka det de gör i ord. Observation kan passa bra när man letar efter mönster i det som sker eller när man vill pröva hållbarheten i ett antagande (Björndal, 2005, s. 110).

Samtal

Efter aktion ett – intervju om lek och barnens önskemål om vad de ville leka med - hade vi ett samtal i pojkgruppen med intentionen att de skulle komma överens om två gemensamma val till aktion tre. Målet var att enas om specifikt material att samspela kring. Vi visade konkret vad de olika barnen hade gett för önskemål i intervjun. De fick alla lägga två röster på det de ville leka med/göra. Vi samtalade mycket om hur vi skulle komma överens, försöka hitta en gemensam lösning. Vi gjorde till slut en röstning där barnens två individuella val räknades och sammanställdes i en gemensam tabell. Resultatet blev sen aktion tre. Samtalet spelades in med mobiltelefon.

Filmning

Vi har filmat aktion tre med mobiltelefon.

Filmning är ett fantastiskt sätt att observera på. Man kan hela tiden återgå till materialet och syna det om och om igen. Det finns bevarat. Vi kan alla sitta tillsammans och studera materialet och se det ur olika perspektiv. En nackdel med filmning är att det kan bli väldigt mycket material att bearbeta. Genom att använda metoden filmning bevarar vi det pedagogiska ögonblicket och kan återgå till situationen om och om igen för att få syn på vad som sker. Enligt Björndahl (2005) ger filmning att man sparar en stor rikedom av detaljer som annars skulle gå förlorade.

Resultat av aktionerna

Vilka slutsatser kan dras av resultatet?

Resultat från aktion 1, intervju om barns lek

Vi har valt att beskriva resultatet från aktionen efter olika områden som visade sig vara betydelsefulla utifrån vår frågeställning.

Rummens betydelse för resultatet

Vi intervjuade fyra av barnen inne på vår avdelning, vid målarbordet. Ett barn intervjuades i soffan i lärummet och ett barn intervjuades i ett samtalsrum som ligger utanför avdelningen. De barn som blev intervjuade på avdelningen uttryckte sig mer utförligt och visade inga större tecken på att situationen var obekvä, trots att det var länge sedan vi genomfört en intervjusituation. Det gjorde däremot pojken som intervjuades i samtalsrummet. Han skrövade på sig, svarade fåordigt och visade med sitt kroppsspråk att han inte kände sig helt bekväm med situationen. Eftersom vi bara gjort en intervju så kan det vara svårt att bedöma om det bara var rummets betydelse eller om andra faktorer spelade in.

Kommunikation

Alla barn kunde förmedla vad de ville göra, med vad de ville leka, var de ville vara, med vem/vilka de ville leka och om de ville att en pedagog skulle vara med i deras lek. Ett barn kunde ge uttryck för varför det var bra att leka flera, vad andra betydde för leken.

”Då man hjälper och leker tillsammans” (Theo 5 år).

Barnet beskrev också vad en vuxen betydde i leken för honom och för andra.

” Då kan jag leka länge. Då har hänt mycket! (Theo 5 år).

Frågor om lekens utveckling var det svårare för barnen att förmedla. Pedagogen ställde följdfrågor för att hjälpa barnen att förstå innebörden av frågan. Analysen visar ett positivt resultat av barnens förmåga att kommunicera sin åsikt och sina tankar. Intervjustunderna upplevdes positiva både från barnen och personalen. Ett par av barnen visade tydligt att de njöt av uppmärksamheten, att bli lyssnade på, att fritt kunna berätta vad de tänker och tycker. De kände sig utvalda och även andra barn gav uttryck för att de också ville delta. I och med att vi spelade in intervjun kunde vi mer koncentrera oss på barnets kroppsspråk under intervjun och försöka tolka den i förhållande till deras svar.

Pedagogens roll

Pedagogens intention var att sammanställa intervjufrågor och följdfrågor för att hjälpa barnen att tala om hur de vill att deras lekstunder/samspelestunder skall se ut och bli så bra som möjligt. Pedagogen försökte skapa en positiv stund för barnet. Stöttar. Förklarar. Vi märker i analysen att pedagogerna inte alltid väntar in barnets svar. Pedagogen upprepar ofta det barnet säger och ställer rätt så snabbt en följdfråga. Mycket styrning från pedagogerna. Det har varit lärorikt att lyssna på sig själv i efterhand och försöka förstå och utveckla metoder för framtiden. Ibland förstod vi inte vad barnet ville förmedla, det var först när vi lyssnat på inspelningen i efterhand som innebörden av svaret blev tydligt. Det var tydligt att barnen hänvisade sina svar utifrån sin verklighet som var viktig just nu för dem.

Delaktighet

Vi är alla positivt överraskade av resultatet av deltagande. De visade alla att de ville delta i aktionen. De kände sig stolta att bli utvalda. De fick höra av andra att de också önskade vara med. De tyckte om att höra att ”fröken” var intresserad av deras åsikter och att vi skulle använda deras svar i verksamheten.

Barnsamtal

Inför aktion tre ville vi få barnen att gemensamt komma fram till två aktiviteter som vi skulle genomföra utifrån deras önskemål. Vi hade ett samtal med gruppen. Fem av de sex pojkarna var närvarande. Samtalet spelades in. Pedagogens intention var att se om de kunde klara av detta på egen hand genom att lyssna av de olika förslagen på aktivitet från varandra. Analysen visade att barnen var oförmögna att lösa situationen på egen hand. Vi behöver tydliggöra vad demokrati betyder. Hur det kan se ut i barnens vardag. Detta är något vi måste utveckla. Barnen försökte hela tiden övertyga de andra att just deras val var de rätta. Pedagogen kände sig tvungen att hjälpa barnen med en lösning. De gick med på att rösta. Resultatet blev två aktiviteter som vi skulle genomföra tillsammans: Målning och Billek.

Resultat av aktion 2, medaktör i barnens lek

Vi pedagoger har vid ett par tillfällen deltagit i barnens lek för att bättre kunna förstå och tolka deras samspel och kommunikation med andra. Vi ville få en gemensam upplevelse som vi kunde återgå till och samtala kring, allt för att stärka kommunikationen och öka barnens förståelse för varandra.

Kommunikationen

Kommunikationen i samspelet har ökat betydligt om vi jämför med utgångsläget. Alla barn gav uttryck för sina åsikter. De lyssnade på vad andra hade att säga. Leken ändrade karaktär allt eftersom olika förslag och idéer kom fram. Leken förändrades och utvecklades. Där fanns ett givande och tagande. Barnen har oftast en samsyn om det som sker och skall ske. Barnen förstår varandra genom att använda sig av ord, blickar, kroppsspråk och gester. De accepterade och visade glädje över den vuxnes deltagande. Den vuxne fungerade som förklarande länk i samspelet.

Lösningar av konflikter

Inga konflikter uppstod under aktionerna. Barnen samtalade med varandra om det de vill ska ske. Ibland väljer barnet att göra ett eget initiativ i leken för att få göra det som just han tänkt, men barnet går hela tiden i och ur lek och blir en del av det sker.

Uteslutningar

Uteslutningar i leken förekom inte. Det var hela tiden en positiv stämning i gruppen och barnen inkluderade både mig och andra barn på ett inbjudande sätt.

Uthållighet

Uthålligheten i barnens lek har ökat. Vi kan genom våra observationer av lek och genom reflektioner i loggböcker se att deras uthållighet har ökat markant från det att vi startat vårt utvecklingsområde. Längden för deras samspel kan nu pågå under lång tid och de kan samspela med flera kamrater i leken än tidigare. Leken fungerar nu bättre bland barnen även om det inte finns någon vuxen som stöd. Organisationsförändringar på vår förskola har spelat roll för resultatet. Vi har blivit en egen avdelning. På vår avdelning har det varit färre barn under en tid, vilket har påverkat. Mer lugn och ro. Färre barn att dela på utrymmena. Förra terminens goda arbete med grundverksamhet, där rutiner, närhet i barnens aktivitet, stöd i konflikter mm, ger nu synliga resultat.

Lek efter intressen

Genom att observera barnens lek har vi sett att deras stora intresse för tillfället är dinosaurier, djur av olika slag, figurer från dataspel och tv mm. De använder djur och spelar de olika figurerna i sina rollekar. De samspelar ibland fyra, fem stycken på en gång. De olika djuren och figurrollerna mottages i leken av barnen. Alla får vara med oavsett roll. En reflektion vi gjort är att resultatet från intervjun (aktion 1) visar på andra lekförslag än de som pågår just nu i verksamheten. En bättre ingång i framtida aktionsforskning borde vara att utgå från det barnen tycker är intressant just nu och erbjuda aktiviteter som grundar sig på deras val av lek just för tillfället.

Samspel få eller flera

Mestadels har det varit fyra eller fler barn som samspelar. Vid ett tillfälle var det bara två barn i leken. Båda dessa barn har uttryckt att de bara vill vara med varandra. Båda samspelar även

bra tillsammans med fler. Vid ett flertal tillfällen inkluderas även andra barn som vill vara med i leken.

Pedagogens delaktighet i samspelet

Den vuxnes delaktighet accepterades av barnen. Vid två tillfällen blev pedagogen inbjuden av barnen att delta. I övriga fall frågade den vuxne om hon fick vara med. Barnen visade glädje och involverade den vuxne direkt i leken och fördelade lekrollen. Som vuxen är du viktig för kommunikationen och språkandet i gruppen. Om pedagogen är lyhörd och försöker ställa utvecklande frågor så kan barnen utvecklas i sin kommunikativa förmåga. Pedagogerna hjälper också barnen med talutrymmet, att alla får komma till tals och att lyssna på varandra.

Analysen visade att pedagogen var närvarande i nuet. Glädje delades av alla i samupplevelsen och smittade även av sig till andra som ville vara med. Vi samtalade om de olika lekarna efteråt. Barnen inbjöd till samtal om det vi gjort tillsammans.

Resultat av aktion 3, samspele kring specifikt material

Intresse

Vid två tillfällen har vi erbjudit visst material, målning och billek, att samspele kring. Barnens intresse för aktiviteterna har varit stort. De har med stort intresse och engagemang använt sig av materialet och samspelat engagerat under lång tid. De uttryckte att det var roligt att göra saker tillsammans i gruppen. Hälften av barnen hade önskat målning i intervjun (aktion 1).

Kommunikation

Under aktiviteterna samtalade de mycket med varandra. De berättade för varandra vad de gjorde, de lyssnade på vad de andra hade att säga, de hjälpte varandra med olika saker, de tog tillvara på andras åsikter och vilja. Deras kommunikation förbättrades i båda aktiviteterna, speciellt i leken med de nyinköpta bilarna. En av killarna i bilken valde bara en bil (de andra flera) och körde ofta runt omkring de olika garagen med sin bil. Stannade ibland upp för att se vad de andra gjorde, för att sedan köra runt igen. Samtalade mindre än de andra. Iakttog mycket. Upplevde han det svårt att komma in i leken med de andra, eller var det ett medvetet val från hans sida att leka lite bredvid (min tolkning)? En intressant observationsuppgift framöver.....

Tingens betydelse

Både målningen och leken med de nya bilarna upplevdes väldigt positivt av barnen. Killarna i gruppen leker mycket med bilar under vissa perioder under dagen. Målar gör de också ibland, men inte så ofta samtidigt i grupp som vid detta tillfälle.

Vid målningen deltog fyra barn. Barnen arbetade i början i tysthet, engagerat, koncentrerat med sitt. Efter ett tag kom samtalet igång. De berättade för varandra vad de målade, de bad varandra om färg, de delade med sig av sina kunskaper, de observerade hela tiden de andras aktivitet, samtalet flöt fram och tillbaka mellan killarna och de ville gärna berätta för mig (som filmade) hur stolta de var över sin målning och att den skulle hängas upp på väggen.

Samspel

Tillfället med bilken visade på mer aktivitet. Full aktivitet från start. De nya bilarna tillförde verkligen något vad gäller intresse, samspel och kommunikation i leken. De bytte bilar med varandra och prövade olika saker. Alla barnen ville visa vad just deras bilar kunde göra. De samspelade och delade på bilarna och de två garagen. De var medvetna om vad alla lekte och gick in och ur lek runt de två garagen vid flera tillfällen. Aktiviteten pågick under lång tid och fortsatte även flera dagar efter aktionen.

Sammanfattning av resultaten

Har vi nått målen?

Förändring som skett

Om man jämför med starten av vårt utvecklingsarbete så har mycket förändrats. Genom att lyfta frågan om kommunikationen i barnens lek har vi alla fokus på detta område och observerar och reflekterar ofta om ämnet. Vi pedagoger ser saker hela tiden och diskuterar de olika aktionernas betydelse för resultatet. Vi har ökat vår medvetenhet. Vi pedagoger har fått en ökad insikt vad gäller vår egen roll i samspelet och kommunikationen genom att lyfta, syna och granska frågan från olika håll. Att arbeta systematiskt med aktionsforskningsmodellen har varit betydelsefullt för oss att få syn på resultatet. För att utvärderingen av det vi gör skall kännas som ”vår” så måste den vara begriplig, hanterbar och påverkbar, skriver Alexandersson(2003).

Barnens kommunikation har ökat. De olika aktionerna visar alla på ökad kommunikation hos varje enskilt barn. De samtalar mer med varandra, de är intresserade av varandra i samspelet. Deras uthållighet i lek har ökat. Samspelet har förbättrats. Fler barn inkluderas i leken. Få konflikter i samspelet. Barnen klarar en del oskiljaktigheter på egen hand nu.

Genom att lyssna till den andre får vi också perspektiv på och svar på vilka vi själva är och vad vi själva tänker och känner (Åberg& Lenz Taguchi, 2005. s 89).

Vi vuxna förundras ofta över hur bra barnen samspekar och kommunicerar nu om man jämför med tidigare. Det är en enorm utveckling som skett! Detta beror på en rad olika faktorer som t.ex att vi arbetar systematiskt med en fråga ,vi synar leken under ”lupp”, vi deltar i barnens lek, vi tar tillvara på deras intressen och vi finns där som lyhörd pedagog för att hjälpa barnen vidare i samspråkandet.

I den stund pedagoger möter barn i deras livsvärldar möter de också hela barnet med alla dess erfarenheter (Johansson, 2005, s.22).

Att utgå från barnens intresse är centralt för att inspirera och engagera barn att samspeka med andra. Åberg och Lenz Taguchi (2005) anser att om vi vill att barn skall känna sig delaktiga i det som sker, så måste någon lyssna på och respektera deras tankar. De skriver vidare att om vi vill väcka barnens nyfikenhet och lust till att utvecklas i dialog med varandra så måste vi lyssna på det barnen tänker och gör för att skapa en så bra miljö som möjligt. Intervjun påvisade att barnen tycker om att göra många olika saker, både inne och ute. Detta tog vi fasta på och röstade om två gemensamma aktiviteter, målning och billek. Båda aktiviteterna inspirerade barnen och de deltog mycket engagerat. De påtalade att de kände sig stolta att bli lyssnade på. De uttryckte glädje över den vuxnes deltagande i deras lek. Sträng (2009) skriver, att vi vuxna tillför vår erfarenhet i situationen. Vi ger barnen en språklig förklaring till det som händer och hjälper därmed dem att tolka och förstå det som sker. Hon skriver vidare att barnet också får en förståelse för vad som är intressant och viktigt genom att se vad andra människor gör.

Genom att erbjuda barnen olika material att samspeka kring har vi kunnat se en ökad kommunikation i gruppen. Vi samtalar mycket om det vi gjort, barnen leker återkommande med materialet, framförallt bilarna. Våra observationer under denna period visar dock att

barnen leker mycket med dinosaurier, djur, figurer och rollek. Detta kom inte upp i intervjuerna med barnen. Var intervjusituationen för konstlad? Hade det inte varit bättre att observera det barnen leker, är intresserade av just nu och bygga aktioner runt det istället? Detta är en tanke att ta med sig vidare i vårt aktionsforskande.

Har vi nått målen? Ja, det anser jag. Vi ser tydliga resultat på vår fråga om lekens utveckling genom barns intresse och delaktighet. De olika stegen i aktionsforskningen har varit betydelsefulla för oss att få syn på resultatet och de olika aktionerna visar på ökad måluppfyllelse. I läroplanen står det att det är verksamheten som skall bedömas och utvärderas, men att vi också måste ha fokus på vad som sker med barnen (Skolverket 2010).

Reflektion.

För att det systematiska kvalitetsarbetet skall kännas meningsfullt och utvecklande för oss pedagoger måste modellen man väljer vara lätt att använda i den dagliga verksamheten. Den måste utgå från den verksamhet vi befinner oss i just nu, med de förutsättningar som finns. Det är viktigt att vi känner att vi äger materialet. Ledning och organisation för hur vi skall uppnå ett gott och utvecklande kvalitetsarbete har stor betydelse för hur resultatet blir. Tid för reflektion är a och o för att utveckling skall ske. Om man som pedagog börjar reflektera över hur man agerar och vad det leder till så kommer man att bli en mer professionell pedagog menar Holmlund och Rönnerman(1995).

Under årens gång har vårt uppdrag och synen på barn förändrats. Vi pedagoger behöver diskutera och reflektera över vår barnsyn och vårt uppdrag. Genom att använda en modell för systematiskt kvalitetsarbete, som aktionsforskningsmodellen, skulle vi utvecklas gemensamt inom detta område. Kvalitetsarbete handlar om att utveckla bättre arbetsmetoder, att bli bättre på att bedöma resultat och måluppfyllelse och att kunna se framtida förbättringsåtgärder, menar Sheridan och Pramling Samuelsson(2009). De skriver vidare att för att uppnå bra kvalitet så måste lärare i förskolan ha kompetens att observera, reflektera, dokumentera, utvärdera, analysera och att tolka och skriva fram resultat.

Genom min medverkan i kursen kvalitetsarbete genom aktionsforskning har jag verkligen fått många nyttiga erfarenheter och kunskaper att ta med mig inom detta område i fortsättningen. Modellen är lätt att förhålla sig till. Stegen är tydliga och det har känts väldigt bra att kunna ägna sig ordentligt åt en liten fråga åt gången. Det har varit utvecklande att pröva de olika verktygen i aktionerna, att fundera över fördelar respektive nackdelar.

Dokumentationen har varit väldigt betydelsefull. Palmer, m fl (Skolverket 2012) betonar vikten av pedagogisk dokumentation. Den för arbetet vidare. Att dokumentera handlar att synliggöra vad som uppstår i möten mellan barn, barn och vuxna och mellan barnen och omvärlden. Författarna skriver också att i möten med andra uppstår möjligheter att tänka om och tänka nytt. Loggboken har givit mig många tankar på vägen om det som händer på förskolan. Viktiga funderingar att lyfta med kollegor. Kursen har givit mig en bra metod att kritiskt granska, att se saken ur olika perspektiv och att få nya funderingar om frågan. Det har varit väldigt roligt att följa arbetsgången i metoden och att se de resultat som skett. Lekstunderna i gruppen har verkligen utvecklats. Barnen samspelar mycket bra tillsammans. De har utökat sin kamratkrets. De pratar mer med varandra. Den aktiva lek som var tidigare, förekommer inte så ofta numer. De uppskattar verkligen en vuxens deltagande i det de gör. Detta ser vi tydligt i resultatet.

För mig har det känts väldigt givande att läsa all litteratur. Ett bra och varierat utbud av författare och inriktning. Att kritiskt granska och förhålla sig till de olika författarnas åsikter och tankar har varit nyttigt och utvecklande. Detta är inte något jag gjort så mycket av tidigare. I alla fall inte på denna nivå.

Om man som lärare börjar fundera över sitt agerande och de resultat det leder till, om man börjar intressera sig för att försöka förstå och förklara det man observerat genom att ta till sig andras erfarenheter, nyttja forskningsresultat och om man klargör sina egna djupt liggande värderingar för att slutligen koppla ihop de tre nivåerna, kommer man fortlöpande att öka sin professionalitet (Holmlund & Rönnerman, 1995, s.72).

Slutligen vill jag verkligen tacka alla kursdeltagarna. Träffarna och samtalen vi haft tillsammans har gett mig så mycket glädje och utbyte. Det är så givande att lära tillsammans med andra och av andra! Delad glädje är dubbel glädje.....

Litteraturlista

Björndahl, C.R.(2005). *Det värderande ögat. Observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. Stockholm: Liber.

Brodin, M. & Hylander, I.(2007). *Självkänsla- att förstå sig själv och andra*. Stockholm: Liber.

Holmlund, K. & Rönnerman, K. (1995). *Kvalitetssäkra förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, E. (2005). *Möten för lärande. Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. Stockholm: Liber.

Kvalitetsarbete i förskolan. (2011/2012). Förskolechef Yvonne Nilsson.

Likabehandlingsplan mot kränkande behandling. (2008). Förskolechef Yvonne Nilsson.

Löfdahl, A. (2007). *Kamratkulturer i förskolan – en lek på andras villkor*. Stockholm: Liber.

Nylund, M.; Sandback, C.; Willhelmsson, B.; Rönnerman, K. (2010). *Aktionsforskning i förskolan – trots att schemat är fullt*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.

Rönnerman, K. (2000). *Att växa som pedagog*. IDP – rapporter nr 23. Göteborg: Göteborgs universitet, institutionen för pedagogik och didaktik.

Sheridan, S. & Pramling Samuelsson, I. (2009). *Barns lärande: fokus i kvalitetsarbetet*. (1.uppl. ed.). Stockholm: Liber.

Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. Reviderad 2010. Stockholm: Fritzes.

Skolverket (2005). *Kvalitet i förskolan*. Allmänna råd och kommentarer. Stockholm: Fritzes.

Skolverket (2012). *Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan - pedagogisk dokumentation*. Stockholm: Fritzes.

Sträng, Monica H. (red) (2009). *Samspel för lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Thors Hugosson, C. (2003). (red). *Värdera och utvärdera*.
Pedagogiska magasinets skriftserie Nr 2. Stockholm: Lärarförbundets förlag.

Åberg, A. & Lenz Taguchi, H. (2005). *Lyssnandets pedagogik – etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber.

Länkar

Håll Sverige Rent, *Grön Flagg*
<http://www.hsr.se/det-har-gor-vi/land/i-skolan-och-forskolan-gron-flagg>
(2013-04-26)

Rundgårdens verksamhetsplan(2012/2013).
<http://rundgardensfk.wordpress.com/var-verksamhetsplan/>
(2013-04-26)

Skolverket.(2012/2013). *Handledning för jämställdhet och kunskap*.
<http://www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund/jamstallldhet/handledning-for-jamstallldhet-och-kunskap>
(2013-04-26)

Varbergs Kommun. *Effektmål*.
<http://www2.varberg.se/default.asp?initid=1602&menutree=2518.1708.2413&toplinkname=Politik &menuheading=Politik &mainpage=templates/01.asp?sida=2937>
(2013-04-26)